

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

การศึกษา เรื่อง การเลือกผู้นำท้องถิ่นในชุมชนชนบทในครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบคิดของชาวบ้านที่ใช้ในการเลือกผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการว่าชาวบ้านใช้ไปทัศนคติของการคิดเชื่อมโยงกับความเชื่อ คุณค่า และค่านิยมในการเลือกผู้นำแต่ละประเภทให้ถูกต้องเหมาะสมกับ กิจกรรมของชุมชนอย่างไร รวมทั้งมีปัจจัยอะไรบ้างที่ชาวบ้านใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้ผู้นำที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับกิจกรรม ชุมชน

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดการเรียนรู้ เครื่องมือสังคมและระบบอุปถัมภ์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนั้นในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคล
  - เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - ศึกษาข้อมูลจากบุคคลที่มีความรู้ในประเด็นที่ทำการวิจัย เช่น อาจารย์ที่ปรึกษา และเพื่อน ๆ ที่เรียนด้วยกัน
2. แหล่งข้อมูลที่ใช้การวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเข้าสนาม การเก็บรวบรวมข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. ระยะเวลาการเก็บข้อมูล

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคล

ในการศึกษาเรื่องการเลือกผู้นำท้องถิ่นในชุมชนครั้งนี้เบื้องต้นผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่างๆ โดยอ่านและค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ บทความต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่สนใจเพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของการศึกษานอกระบบและเป็นข้อมูลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกหัวข้อการวิจัย ในขั้นต่อมาผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อทำความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎี ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์และวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับการเลือกผู้นำของชาวบ้าน รวมถึงลักษณะการเป็น

ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ชาวบ้านยอมรับ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เอกสารทางวิชาการและเอกสารสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ

หลังจากผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากผลงานการวิจัยและเอกสารต่าง ๆ แล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาแล้วปรึกษาและขอคำชี้แนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา โดยพูดคุยซักถามในประเด็นที่ไม่เข้าใจ พร้อมทั้งพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนที่เรียนด้วยกัน เพื่อความชัดเจนในประเด็นที่สนใจมากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบในการดำเนินการวิจัย

2. แหล่งข้อมูลที่ใช้การวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการเลือกผู้นำท้องถิ่นในชุมชนชนบท ผู้วิจัยเลือกพื้นที่บ้านสบเป่า หมู่ที่ 2 หมู่ 6 หมู่ที่ 11 หมู่ที่ 14 เนื่องจากเดิมเป็นหมู่บ้านเดียวกัน ต่อมาได้แยกออกมาเป็น 4 หมู่บ้าน เพื่อสะดวกในการปกครองและเป็นหมู่บ้านที่มีเกณฑ์การเลือกผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการชัดเจน โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไป โดยจะเก็บข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เช่น บันทึกประวัติของชุมชน เอกสารที่เกี่ยวกับชุมชน จำนวนประชากร การประกอบอาชีพ แผนที่ชุมชน และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชน รวมทั้งซักถามจากบุคคล ได้แก่ นายตำรวจ ป่าคำ เป็นกำนันตำบลแม่เป่า และพ่ออ้อย ปัน ภูณาวงค์ อายุ 73 ปี เป็นคนกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน

2. กลุ่มเป้าหมายหลักในการให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน โดยแต่ละกลุ่มจะมีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1. กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน ประกอบด้วย 1. ลุงอูด อินทร์เต็ม อายุ 52 ปี 2. ลุงโล่ง รงนา อายุ 42 ปี 3. นางไพทนทาน อายุ 36 ปี 4. แม่อ้อยยวง ภูมา อายุ 71 ปี 2. กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง ประกอบด้วย 1. นางแสงเดือน เรือนสิทธิ์ อายุ 30 ปี 2. ลุงแก้วมา หิรัญคำ อายุ 60 ปี 3. นางด้อม กาบจอก อายุ 43 ปี 4. นายสวัสดิ์ เงินฝรั่ง อายุ 46 ปี 3. กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจร่ำรวย ประกอบด้วย 1. ลุงทอง กาบจอก อายุ 58 ปี 2. พ่ออ้อยห่ม รักป่า อายุ 72 ปี 3. นายถวิล โคตรศรี อายุ 57 ปี 4. นางอารี กันคำ อายุ 46 ปี

3. ผู้อาวุโสและชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญก่อนเข้าศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยได้เตรียมตัวดังนี้

1.1 ก่อนเข้าไปศึกษาชุมชนผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าความรู้จากตำราเอกสารที่เกี่ยวข้องแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย

1.2 เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กระดาษบันทึก เทปบันทึกเสียง ซึ่งผู้วิจัยจะบันทึกว่าได้ทำการสังเกต สัมภาษณ์ว่าใครทำกิจกรรมอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร พร้อมทั้งเขียนหมายเลขกำกับไว้ เพื่อใช้อ้างอิงในขั้นตอนของการแยกแยะข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อความสะดวกในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สังเกตความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ชุมชนปฏิบัติ ส่วนเทปบันทึกเสียงจะใช้บันทึกรายละเอียดข้อความที่สัมภาษณ์ต่อเนื่องยาวนาน โดยใช้ร่วมกับการจดบันทึก

2. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อที่ทำการศึกษาได้อย่างกว้าง ๆ เป็นการล่วงหน้า เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลพูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุดนอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ข้อมูลระดับลึกและเป็นจริงที่สุด โดยผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่มที่มีสถานภาพแตกต่างกัน ซึ่งการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักนับว่ามีประโยชน์มากในแง่ที่ไม่จำเป็นต้องไปสัมภาษณ์ชาวบ้านทุกคน เพราะผู้ให้ข้อมูลหลักจะเป็นกลุ่มที่สามารถให้ข้อมูลได้ถูกต้องครอบคลุมประเด็นการวิจัย แม้ว่าการสัมภาษณ์จะมีข้อจำกัดในส่วนความเที่ยงตรงของข้อมูล แต่ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าจะสามารถควบคุมสถานการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเที่ยงตรง เพราะผู้วิจัยได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์คุ้นเคยกับ ผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและชาวบ้านในชุมชนที่ศึกษาในฐานะกัลยาณมิตรมาอย่างต่อเนื่อง มาเป็นระยะเวลาานพอสมควรจนมีพฤติกรรมและการแสดงออกที่เป็นธรรมชาติ อันเป็นผลมาจากพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาก่อนนั่นเอง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำข้อมูลที่สัมภาษณ์ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มที่มีสถานภาพแตกต่างกันมาตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ บทบาท ประวัติ อาชีพ การศึกษาของผู้นำทั้งที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการทำให้ได้ข้อมูลเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น

3. การสังเกต ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตทั้ง 2 แบบเป็นเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยสำรวจชุมชน ลักษณะภูมิประเทศ การตั้งบ้านเรือน สังเกต

ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน หลังจากมีความคุ้นเคยกับชาวบ้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว ผู้วิจัยได้เข้าสังเกต กิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ ประเพณีรดน้ำ คำหัวผู้อาวุโสและผู้นำของชุมชน ตลอดจนพิธีกรรมทางศาสนาในวันพระหรือวันสำคัญทาง พุทธศาสนา พิธีสู่ขวัญ โดย ผู้วิจัยใช้กรอบการสังเกตดังนี้ การกระทำ จะดูวิถีการใช้ชีวิตประจำวัน กิจกรรม จะดูการกระทำที่เป็นกระบวนการมีขั้นตอนและมีลักษณะต่อเนื่องจนเป็นแบบ แผน เช่น กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ การประกอบพิธีกรรมของ คนในชุมชน เพื่อให้เห็นสถานภาพ บทบาทหน้าที่ของคนในชุมชนที่แสดงออกในการปฏิบัติ ความหมาย เป็นการให้ความหมาย แก่การกระทำหรือแบบแผนพฤติกรรมเพื่อให้เข้าใจถึง บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ โลกทัศน์ ทศนคติของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลและกลุ่ม เพื่อให้เข้าใจโครงสร้างของสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระบบเครือญาติ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิกในชุมชน ทำให้เข้าใจ โครงสร้างของความสัมพันธ์ที่ดี และที่ขัดแย้งได้อย่างชัดเจนเป็นการสังเกตภาพรวมทุกแง่ ทุกมุมของชุมชนที่สามารถประเมินได้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2537 หน้า 50-51)

4. การเข้าสนามและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเข้าสนาม

ผู้วิจัยมีความเข้าใจและตระหนักอยู่เสมอว่าการเลือกสนามที่เหมาะสมกับหัวข้อวิจัย เป็นสิ่งที่สำคัญ ก่อนที่จะเลือกพื้นที่ชุมชนบ้านสบเปา ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัด เชียงราย ผู้วิจัยได้ไปทำการสำรวจพื้นที่หลายแห่ง เช่น บ้านใหม่สุขสันต์ ตำบลตาดควัน อำเภอ พญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย บ้านหนองบัวคำ ตำบลเม็งราย อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย และบ้านสบเปา ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงรายในที่สุดผู้วิจัยได้ตัดสินใจเลือก พื้นที่บ้านสบเปา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาสอดคล้องกับการวิจัย กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่มี เกณฑ์การเลือกผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการชัดเจน นอกจากนั้นชาวบ้านในพื้นที่ยังมี สถานภาพทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ทำให้ผู้วิจัย สามารถตอบปัญหาในการวิจัยได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

เหตุผลอีกประการหนึ่ง การเลือกพื้นที่บ้านสบเปาเป็นพื้นที่การวิจัยเนื่องจากเป็น พื้นที่ ผู้วิจัยได้พักอาศัยมาตั้งแต่ผู้วิจัยบรรจรับราชการครูผู้สอนในพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ผู้วิจัย มีความคุ้นเคยกับผู้นำและชาวบ้านเป็นอย่างดี

การสร้างความสัมพันธ์

ในการสร้างความสัมพันธ์คุ้นเคยและไว้วางใจกับชาวบ้านต่อผู้วิจัยเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลในระดับลึกและเที่ยงตรง มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ในขั้นตอนการสร้างความสัมพันธ์นี้ผู้วิจัยได้ใช้เงื่อนไขของความเป็นครูผู้สอนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงชุมชนและพักอาศัยอยู่ในชุมชนมาก่อนเป็นเวลา 5 ปี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนบ่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมเป็นกรรมการตัดสินกีฬาที่จัดขึ้นในชุมชน ร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นตามประเพณี เช่น งานประเพณีการลอยกระทง การทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ได้แก่ วันพระ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ร่วมกิจกรรมรดน้ำคำหัวผู้อาวุโส และผู้นำหมู่บ้านในวันสงกรานต์และไปช่วยงานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน ตามสมควรจนทำให้ผู้วิจัยมีความสนิทสนมกับผู้นำและชาวบ้าน โดยให้การยอมรับผู้วิจัยเป็น “คนใน” ของชุมชนจะสังเกตจากผู้วิจัยจะได้รับเชิญให้ไปร่วมกิจกรรมของชาวบ้านและชุมชนอยู่เป็นประจำ เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ หรือประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น ประเพณีการ รดน้ำคำหัวผู้นำของชุมชน ประเพณีสลากภัตต์ ผ้าป่าโรงเรียน เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยแจ้งให้นายสำราญ ป่าคำ ซึ่งเป็นกำนันตำบลแม่เปาว่าจะเข้ามาทำวิจัยเรื่องการเลือกผู้นำชุมชนของชาวบ้าน ผู้วิจัยได้เดินสำรวจรอบชุมชน โดยสำรวจลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชนเพื่อดูลักษณะภูมิประเทศเป็นอย่างไร มีแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้มาจากที่ไหน ลักษณะการตั้งบ้านเรือน สังเกตการตั้งของวัด บ้านเรือน ตลาด โรงเรียน ทางเข้าออกชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสัมภาษณ์ระดับลึกกับกลุ่มเป้าหมายหลัก ต่อไป

ต่อมาผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากผู้ใหญ่อุดม (ซึ่งสนิทสนมกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี เนื่องจากร่วมเล่นกีฬาและพบปะสังสรรค์กับผู้วิจัยอยู่เป็นประจำ) ให้นำชาวบ้าน จำนวน 8 คน มาที่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านอุดมในตอนเย็น เพื่อทำแผนที่ชุมชนและการศึกษาชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal ; PRA) โดยผู้วิจัยต้องการข้อมูลพื้นฐานทั่ว ๆ ไปของชุมชน เช่น ลักษณะการตั้งบ้านเรือน แหล่งน้ำ อาชีพ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เป็นต้น ในขั้นแรกได้กำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาไว้เพื่อเป็นแนวทางก่อนทำกิจกรรม เช่น ลักษณะทางกายภาพ วัฒนธรรม เป็นหัวข้อใหญ่ ที่ตั้งอาณาเขตที่สำคัญของชุมชน สภาพการตั้งบ้านเรือน บ่อน้ำ ไร่นา โรงเรียน วัด ผู้นำและบทบาทผู้นำ โครงสร้างอำนาจ การแบ่งกลุ่ม ระบบเครือญาติ ความเชื่อ เป็นหัวข้อย่อยหลังจากกำหนดแนวทางแล้ว ผู้วิจัยได้แนะนำจุดประสงค์ของการทำงานแล้วเชิญชาวบ้านร่วมทำกิจกรรม โดยผู้วิจัยเริ่มสนทนาถึงลักษณะการตั้ง

บ้านเรือน ชักชวนให้ชาวบ้านที่ทำการกรรมาชีพแผนที่ที่วางไว้และอุปกรณ์ที่เตรียมไว้เป็นสื่อในการให้ข้อมูล เช่น บ้านนางดาตั้งอยู่ส่วนไหนของแผนที่ แล้วนางดาเป็นญาติกับใครให้ลากเส้นด้วยปากกาเคมีสีดำไปบ้านญาติ หรือสามีเป็นญาติกับใครให้ลากเส้นด้วยปากกาเคมีสีแดงไปบ้านญาติ เป็นต้น

นอกจากนั้นยังได้สอบถามพูดคุยกับสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะผู้อาวุโสที่เป็นคนดั้งเดิมในชุมชนและผู้อาวุโสที่อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนเป็นกลุ่มแรก กำหนด ผู้ใหญ่บ้านเพื่อทราบข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชน ข้อมูลระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของชุมชน

ส่วนการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะ โครงสร้างของประชากร ผู้วิจัยได้ศึกษาจากข้อมูลเอกสารแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน มาจัดแยกจำนวนประชากร เพศ วัย การศึกษา อาชีพ ด้วยตนเอง หากมีปัญหาจะสอบถามกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เปาและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลแม่เปา

ต่อมาผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยหลักการถือครองที่ดินและการแบ่งกลุ่มของชาวบ้านในการเก็บเงินเรียไรทำบุญที่วัดในชุมชนเป็นพื้นฐานประกอบการพิจารณา ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน โดยแต่ละกลุ่มจะมีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1. กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน ประกอบด้วย 1. ลุงอูด อินทร์เต็ม อายุ 52 ปี 2. ลุงโล่ง รงนา อายุ 42 ปี 3. นางไพ ทนทาน อายุ 36 ปี 4. แม่อุ้ยยวง ภูมา อายุ 71 ปี 2. กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง ประกอบด้วย 1.นางแสงเดือน เรือนสิทธิ์ อายุ 30 ปี 2.ลุงแก้วมา หิรัญคำ อายุ 60 ปี 3.นางค้อม กาบจอก อายุ 43 ปี 4.นายสวัสดิ์ เงินฝรั่ง อายุ 46 ปี 3. กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจร่ำรวย ประกอบด้วย ลุงทอง กาบจอก อายุ 58 ปี 1.พ่ออุ้ยชุม รักป่า อายุ 72 ปี 2.นายถวิล โคตรศรี อายุ 57 ปี 4.นางอารี กันคำ อายุ 46 ปี เพื่อได้ ข้อมูลที่เที่ยงตรง เชื่อถือได้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ประวัติ อาชีพ การศึกษา และบทบาทของผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จำนวน 6 คน ดังนี้ 1. ผู้นำทางการในยุคอดีต จำนวน 2 คน ได้แก่ พ่ออุ้ยคำ จินะ หนานมอญ ปาคำ 2. ผู้นำทางการในปัจจุบัน จำนวน 2 คน ได้แก่ นายสาราณ ปาคำ นายอุดม จันตะวงศ์ 3. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ จำนวน 2 คน ได้แก่ พ่ออุ้ยรอด รักแม่ อายุ 78 ปี หนานอ้าย บัวเรียว อายุ 60 ปี รวมทั้งสัมภาษณ์ ผู้อาวุโสและชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคล โดยสัมภาษณ์ด้วยคำถามเดียวกัน แต่ละคนละสถานที่ คนละเวลา เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลในขณะสัมภาษณ์ด้วย ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ โดยจะกำหนดคำถามกว้าง ๆ ไว้ล่วงหน้า ขณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้การจดบันทึกเฉพาะคำพูดที่สำคัญเพื่อนำ

มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเทป และข้อมูลที่จดบันทึกหลังการสัมภาษณ์เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นธรรมชาติมากที่สุด ผู้วิจัยใช้การสนทนากันธรรมดาเหมือนกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั่วไปโดยใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นสื่อในการสนทนา

ส่วนการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ การสำรวจ การทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้ได้บันทึกข้อมูลคือ

- การบันทึกประจำวัน จะบันทึกเกี่ยวกับสถานที่ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับการวิจัย ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องและบันทึกการทำงานในแต่ละวันของผู้วิจัย

- การบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยบันทึกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ การบรรยายเหตุการณ์ กิจกรรม บุคคลที่เกี่ยวข้องที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสำรวจ การทำกิจกรรม PRA และการพูดคุยสนทนาต่าง ๆ ส่วนที่สองเป็นการบันทึกความคิดเห็นของผู้วิจัยเกี่ยวกับเหตุการณ์พร้อมทั้งตีความเบื้องต้นเพื่อจะได้ทราบว่าข้อมูลที่ได้นั้นสมบูรณ์ครอบคลุมหรือไม่เพียงใด มีอะไรบ้างที่ต้องเพิ่มเติม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาคสนามมาศึกษาและบันทึกเพิ่มเติมหลังจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เวลาในช่วงนี้ในการวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลที่ได้มาอย่างละเอียดพร้อมทั้งทำหมายเหตุ ข้อสงสัยและประเด็นที่จะเพิ่มเติมเพื่อสร้างสมมุติฐานพร้อมทั้งหาข้อสรุปในประเด็นต่าง ๆ ไปด้วย ซึ่งวิธีการดังกล่าวทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหาของสิ่งที่ต้องการศึกษาได้อย่างรวดเร็ว และสามารถวางแผนเก็บข้อมูลในครั้งต่อไป นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลแล้วนำข้อมูลที่ตรวจสอบมาวิเคราะห์ไปด้วย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลแล้วจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปด้วยทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นจริงและน่าเชื่อถือโดยนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ ผู้วิจัยได้นำเอาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาร่วมวิเคราะห์ข้อมูลและได้นำเอาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ ข้อมูลตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อหาความหมาย การเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ของข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดในเชิงบรรยายเป็นหลัก

6. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 12 เดือน คือ ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2542 – เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2543 ในระยะเวลาดังกล่าว ผู้วิจัยไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแต่เพียงอย่างเดียว โดยใช้เวลาส่วนหนึ่งอยู่ในจังหวัด เชียงใหม่เพื่อกลับมาพบอาจารย์ที่ปรึกษาวิเคราะห์และสรุปข้อมูล แล้วกลับไปยังชุมชนเพื่อทำการสำรวจและวิเคราะห์สรุปข้อมูลอีกครั้งหนึ่งจึงสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ได้ อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้